

Nr 45.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap m. m.; given Stockholms slott den 20 januari 1933.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap; samt
- 2) lag angående ändrad lydelse av 2 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

GUSTAF.

K. Schlyter.

Förslag

till

Lag

angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Yrkar i mål om faderskap till barn utom äktenskap den som uppgives vara fader till barnet, att undersökning skall ske för utrönande huruvida det med hänsyn till hans samt moderns och barnets blodgruppsegenskaper får anses uteslutet att barnet avlats av honom, äge rätten, där ej modern frivilligt medverkar till åstadkommande av undersökningen, vid vite förelägga henne att med intyg av läkare visa, att å henne samt å barnet, såframt det står under moderns vårdnad, tagits för ändamålet erforderliga blodprov. Har annan vårdnaden om barnet, skall föreläggandet givas denne, såvitt angår blodprov från barnet.

2 §.

Ej må föreläggande enligt 1 § meddelas, såframt anledning saknas därtill, att den uppgivne fadern haft samlag med barnets moder å tid då det kan hava avlats, eller av utredningen framgår att han ej kan vara fader till barnet.

3 §.

Vid föreläggande skall, på därom framställt yrkande, fästas villkor att den uppgivne fadern i god tid till den, vilken föreläggandet gäller, eller ock till barnavårdsmannen erlägger ett belopp motsvarande den gottgörelse, som i statens eller kommuns tjänst anställd läkare äger för den avsedda åtgärden betinga sig. Skall gottgörelsen gäldas av allmänna medel, äge vad nu sagts ej tillämpning.

4 §.

Läkare, som i anledning av föreläggande anlitas för tagande av blodprov, har att därvid samt i fråga om de tagna provens insändande till sakkunnig för undersökning ställa sig till efter rättelse de föreskrifter, som meddelas av Konungen eller den myndighet Konungen därtill förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1933.

F ö r s l a g

till

L a g**angående ändrad lydelse av 2 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367)
om fri rättegång.**

Härigenom förordnas, att 2 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång, vilka lagrum ändrats genom lagen den 14 juni 1929 (nr 158), skola sålunda ändras, att till 2 § fogas ett tredje stycke av nedan angivet innehåll samt att 10 § första stycket erhåller den nya lydelse som nedan angives:

2 §.

Part, som — — — förskjuten kostnad.

Efter ty — — — i rättegången.

Har i mål om faderskap till barn utom äktenskap, däri den uppgivne fadern åtnjuter fri rättegång, i statens eller kommuns tjänst anställd läkare tagit blodprov för undersökning av faderns samt moderns och barnets blodgruppsegenskaper, skall ersättning härför gäldas av allmänna medel. Stämpel skall ej åsättas utlåtande som i anledning av undersökningen avgives.

10 §.

Har part vid underrätt åtnjutit fri rättegång, vare han, då målet fullföljes till hovrätten, berättigad att jämväl med avseende å rättegången därstädes tillgodonjuta de i 2 § första och tredje styckena omförmälda förmåner, såframt ej under tiden partens förmögenhetsförhållanden veterligen så ändrats, att han utan intrång i de medel, som äro nödiga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, kan gälta kostnaderna för rättegången i hovrätten. Part äge ock eljest i hovrätten komma i åtnjutande av fri rättegång i den omfattning nu sagts, där han, på sätt i 4 § föreskrives, styrker, att han icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången i hovrätten förenade kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna nödiga medel för eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

Där hovrätt — — — allmänna medel.

Vad i — — — i hovrätt.

Mot hovrätts — — — ej föras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1933.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 december 1932.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, riksdagens skrivelse den 15 april 1931, nr 135, samt i anledning därav upprättat förslag till *bestämmelser angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap*.

Föredraganden anför:

Gällande lagstiftning ang. faderskap.

»Svårigheten att åvägabringa bindande bevisning beträffande faderskap har föranlett att den svenska lagstiftningen, liksom andra rättssystem, uppställt vissa bevispresumtioner om faderskap. Bestämmelser härom återfinnas dels i lagen den 14 juni 1917 om äktenskaplig börd, dels i lagen samma dag om barn utom äktenskap.

Starkast är presumtionen om den äkta mannens faderskap till hustruns barn. Härutinnan gäller, att barn som födes under äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning, att det kan vara avlat dessförinnan, har äktenskaplig börd, där ej i viss angiven ordning barnet förklaras icke hava sådan börd (lagen om äktenskaplig börd 1 §). Presumtionens brytande kan ske endast i rättegångsväg, och härför erfordras regelmässigt bevisning, att barnet icke kan vara avlat av mannen; dock må, ändå att sådan bevisning ej förebragts, talan, som föres av mannen själv, bifallas, om utredningen giver vid handen att barnet är avlat före äktenskapet eller under det makarna enligt domstols beslut levat åtskilda, samt det ej göres sannolikt att makarna haft samlag med varandra å tid, då barnet kan vara avlat (7 §).

Har barnet utomäktenskaplig börd, kan faderskapet fastställas antingen genom erkännande eller genom dom. Om någon enligt vissa angivna former erkänt sig vara fader till barnet samt erkännandet på enahanda sätt har vitsordats av modern, är erkännandet gällande, där ej visas att mannen ej är barnets fader (lagen om barn utom äktenskap 20 §). Väckes mot någon

talán om fastställande av faderskap till ett utomäktenskapligt barn, skall svaranden anses som fader så snart det utredes, att han haft samlag med modern å tid då barnet kan hava avlats; denna presumtion brytes allenast om sådana omständigheter förebringas, att det är uppenbart att barnet ej avlats vid detta samlag (26 §). Förekommer anledning därtill att svaranden haft samlag med modern å tid, då barnet kan hava avlats, äger rätten förelägga antingen modern att med ed bekräfta eller svaranden att med ed förneka, att sådant samlag ägt rum. Detta föreläggande skall givas den, åt vilken med hänsyn till samtliga omständigheter i målet eden finnes kunna med största trygghet anförtros (27 §).

Talan, som avser fastställande att ett barn ej har äktenskaplig börd, kan väckas dels av mannen eller, under vissa förutsättningar, hans förmyndare eller arvingar — sådan talan är dock utesluten, om mannen efter barnets födelse erkänt det som sitt — dels ock av barnet, dess förmyndare, om särskild sådan finnes, eller eljest av god man, som förordnas att bevaka barnets rätt (lagen om äktenskaplig börd 2—5 §§). Modern kan ej väcka dylik talan; ej heller eljest blir hon part i rättegången. Däremot skall hon höras i målet, om det kan ske. Rätten skall sörja för fullständig utredning (6 §).

Talan om fastställande av faderskap till barn utom äktenskap kan väckas ej blott av barnet självt, dess moder eller annan, som har vårdnaden om det-samma, utan även av den för barnet utsedde barnavårdsmannen (lagen om barn utom äktenskap 13 §). Rätten skall tillse, att envar som äger att för barnet föra talan erhåller tillfälle att yttra sig i målet, samt sörja för fullständig utredning särskilt beträffande de omständigheter, som kunna vara av betydelse för bedömande huruvida barnet kan vara avlat vid uppgivet samlag. För utrednings vinnande äger rätten införskaffa erforderlig bevisning. Erfordras upplysning angående omständighet, vars bedömande förutsätter medicinsk sakkunskap, har rätten att infordra yttrande av sakkunnig (25 §).

Har i mål om faderskap till barn utom äktenskap rätten förordnat, att part skall personligen inställa sig, och kommer han ej, skall han, där så finnes lämpligt, till rätten hämtas (25 §).

Rörande den bevisning, som erfordras för brytande av presumtion om faderskap, förekomma närmare uttalanden i lagberedningens motiv till nyss-nämnda båda lagar.

Sålunda framhöll lagberedningen, att den i lagen om äktenskaplig börd fordrade bevisningen om att barnet ej kan vara avlat av mannen måste anses föreligga, om det utretts, antingen att makarna ej haft könsumgänge med varandra under konceptionstiden eller att sådant umgänge ej kunnat verka befruktande. I detta sammanhang anmärktes, att tillfyllestgörande utredning i förstnämnda hänseende sällan torde kunna anses förebragt, såvida det ej blivit styrkt att makarna vistats å skilda orter eller att mannen varit av naturen vanför. Bland omständigheter, som kunde vederlägga antagandet om befruktning, nämndes sterilitet hos mannen och bristande konceptionsförmåga hos hustrun på grund av redan förefintligt havandeskap vid tiden för det äktenskapliga umgänget. Särskilt erinrades hurusom den omständigheten, att

hustrun haft könsumgänge jämväl med annan man, icke i och för sig vore tillräckligt bevis; därmed vore möjligheten av mannens faderskap icke utesluten.

Beträffande brytande av presumtionen om faderskap till barn utom äktenskap anförde lagberedningen såsom exempel på omständigheter, som kunde åberopas i syfte att styrka att barnet icke kunnat avlas vid uppgivet samlag, följande: att mannen vid tiden för samlaget varit impotent, att modern redan före sitt umgänge med honom varit havande, eller att barnet företedde rasegendomligheter, som med säkerhet visade att fadern icke kunde tillhöra den ifrågasvarande mannens ras. Rörande frågan, huruvida och i vilken mån betydelse skulle tillerkännas den omständigheten att modern under konceptionstiden haft samlag med flera, framhölls, att om det vore möjligt att med någorlunda säkerhet bedöma, huruvida större sannolikhet förefunnes för den enes eller den andres faderskap, det skulle kunna överlätas åt domstolen att på sådan grund välja mellan konkumbenterna. Då emellertid de medicinska myndigheterna förklarat sig anse, att under inga omständigheter hänsyn borde i lagstiftningen tagas till möjligheten att utrona vilken bland flera män, som under konceptionstiden haft samlag med modern, vore att anse som fader till barnet, syntes en dylik regel icke kunna upptagas. Enligt beredningens mening mötte ock övertvägande betänkligheter såväl mot den i Tyskland, Frankrike, Schweiz m. fl. länder gällande ordningen, enligt vilken styrkt invändning om flera konkumbenter under konceptionstiden (*exceptio plurium*) i regel föranleder att faderskapet anses outrett och att underhållsskyldighet ej kan åläggas lägersmannen, som ock mot den av de danska och norska lagarna valda utvägen, innebärande att väl ingen av konkumbenterna anses som fader men de alla få betala underhållsbidrag på grund av den möjlighet till faderskap, som beträffande dem alla förefinnes. Av dessa och i övrigt anförda skäl fann sig beredningen böra bibehålla den i svensk praxis dämera undantagslöst tillämpade regeln, enligt vilken den omständigheten att utom svaranden jämväl annan under konceptionstiden haft umgänge med kvinnan saknar rättslig betydelse; härav följer, såsom ock i betänkandet framhölls, att bevisning till stöd för *exceptio plurium* icke må av domstolen tillstädjas.

Beträffande domstolens plikt att företaga utredning i mål av förevarande art uttalade lagberedningen i sin motivering till lagen om barn utom äktenskap, att då ifrågasvarande rättegång vore att anse såsom en statusprocess, det torde vara givet att parterna icke ägde samma dispositionsrätt som vanligen tillkomme parter i tvistemål, utan borde det tillkomma rätten att *ex officio* bevaka det offentliga intresset. Med avseende å lagen om äktenskaplig börd framhölls, hurusom det offentliga hade intresse i att barnets börd fastställdes i enlighet med det verkliga förhållandet, i följd varav parternas dispositionsrätt i rättegången borde vara utesluten.

*Nyare
vetenskaplig
forskning.*

I lagberedningens den 22 december 1925 avgivna betänkande med förslag till lag om arv m. m. berördes även frågan om den medicinska forskningens ställning till faderskapsbevisningen. Beredningen erinrade om att undersökningar då påginge med vilka avsåges att fastställa, huruvida möjlighet föreläge att under vissa förhållanden på medicinsk väg i fråga om en eller flera av konkumbenterna visa att faderskap till barnet ej kunde föreligga. De forskningar, som i förevarande hänseende bedrivits, syntes emellertid ej hava förts fram till en sådan punkt att särskild hänsyn till dem för det dåvarande borde tagas i lagstiftningen. I den mån ett bestämt uttalande i berörda riktning i ett särskilt fall kunde givas, föreläge redan enligt 26 § lagen om barn utom äktenskap möjlighet till dess beaktande. Eljest måste, då umgänge med flera

män ägt rum under conceptionstiden, det fortfarande i regel antagas, att i fråga om var och en av dem möjlighet föreläge att han vore fader till barnet.

De senaste årens forskningar på blodundersökningens område hava lett till att de medicinska auktoriteterna i vissa fall anse sig kunna draga tillförlitliga slutsatser angående möjligheten av en viss mans faderskap till ett visst barn. Beträffande denna fråga torde få hänvisas till en av föreståndaren för statens rättskemiska laboratorium professorn E. Wolff samt assistenten vid nämnda laboratorium medicine doktorn B. Lindberger avlåten promemoria angående blodundersökningar i faderskapsmål och deras bevisvärde, vilken finnes återgiven i Nytt Juridiskt Arkiv, avd. I, årg. 1930, s. 219 ff. Av promemorian framgår att man, efter undersökning av moderns, barnets och den presumtive faderns blod samt bestämning av den s. k. blodgrupp envar av dem tillhör, i vissa fall kan med säkerhet utesluta den utpekade mannens faderskap. Någon bindande slutsats i positiv riktning — d. v. s. att en viss man är fader till barnet — medger metoden däremot icke.

I vårt land har frågan om blodundersökningens värde såsom bevismedel för brytande av presumtion om faderskap vid flera tillfällen varit föremål för högsta domstolens prövning. Domstolen intog till en början en avvisande ställning. Sålunda har domstolen i tre utslag åren 1927 och 1928 i mål angående faderskap till barn utom äktenskap funnit sig ej kunna godtaga blodundersökning såsom uteslutningsbevis.¹ I ett utslag år 1928 i liknande mål har högsta domstolen såsom skäl för mannens befriande från underhållsskyldighet åberopat utgången av blodundersökning, enligt vilken mannen ej kunde vara fader till barnet, allenast i förening med annan uppgiven omständighet (impotens) som innebar stor sannolikhet för att mannen ej vore fader.² Rörande äktenskaplig börd föreligger ett rättsfall från år 1929; i detta mål hade den, som verkställt blodundersökningen, förklarat det kunna med en till visshet gränsande sannolikhet uteslutas att den äkta mannen kunde vara fader till barnet, men högsta domstolen fann — i motsats till underdomstolarna — det icke hava blivit tillförlitligen styrkt att barnet icke kunde hava avlats av honom.³

*Svensk
rättspraxis.*

I ett utslag den 26 mars 1930 i mål angående faderskap till barn utom äktenskap har emellertid högsta domstolen tillerkänt blodundersökning vitsord såsom ensamt uteslutningsbevis. I målet hade medicinalstyrelsen på grund av företagen blodundersökning avgivit utlåtanden av innehåll, att det med en sannolikhet, som gränsade till visshet, kunde anses att den utpekade mannen icke kunde vara fader till barnet, varjämte åberopats förenämnda av professorn Wolff och medicine doktorn Lindberger upprättade promemoria. Med hänsyn till det resultat, som vunnits vid blodundersökningen, samt medicinalstyrelsens utlåtanden fann högsta domstolen det vara oppen-

¹ N. J. A. 1927: 380, 1928: 80, 83.

² N. J. A. 1928: 84.

³ N. J. A. 1929: 25.

bart, att barnet icke avlats vid samlag mellan modern och den ifrågavarande mannen.¹

Tidigare
förslag
i ämnet.

Frågan om ändring av gällande bestämmelser om fastställande av faderskap med särskild hänsyn till den vetenskapliga forskningen framsteg på blodundersökningens område var redan vid 1927 års riksdag föremål för prövning. I en då väckt *motion* (andra kammaren, nr 179) yrkades sålunda, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av gällande lag att faderskapsbevisning medelst blodundersökning erhöle en mera bestämd ställning i rättsskipningens tjänst. Till stöd för motionen anfördes bland annat följande:

Då domstolarnas praxis uppenbarligen utvecklade sig i riktning mot en allt oftare förekommande användning av blodundersökningen som bevismedel, syntes det vara på tid att ge blodundersökningen en fastare och bestämdare infogning i rättsskipningen. Domstolen hade ju rätt att föranstalta om blodundersökning, men en part hade ingen lagligt fixerad skyldighet att underkasta sig sådan. Det kunde knappast anses tillfredsställande, att användningen av ett så viktigt bevismedel skulle vara beroende av parternas goda eller dåliga vilja att ställa sig till förfogande. Det borde därför undersökas, om icke parternas skyldighet att underkasta sig dylik undersökning kunde bliva i lag fastslagen. Vidare borde en part kunna få sin rätt att begära blodundersökning lagligt fastställd. Slutligen borde ett övervägande ske, huruvida icke blodprovets laga beviskraft kunde i lag fastställas, något som ju dock kunde ske även på prejudikatvägen. Man borde kunna förvänta, att enbart vetskapen om att faderskapsbevisning med blodundersökning vore ett obligatoriskt rättsinstitut inverkade så, att en part berövades all lust att av själviska beräkningar framställa påtagligt falska påståenden.

Första lagutskottet, dit motionen hänvisades, fann (utlåtande nr 27) av vad i ärendet förekommit framgå, att blodundersökningsmetoden icke ännu vore så vetenskapligt utredd att det kunde anses lämpligt att i lagstiftningen taga hänsyn till densamma, och ansåg sig på grund därav icke för det dåvarande kunna tillstyrka åtgärd i motionens syfte. Motionen avsågs härefter av kamrarna.

I en vid 1931 års riksdag väckt *motion* (andra kammaren, nr 188) hemställdes, att riksdagen måtte besluta anhålla hos regeringen om sakkunnig utredning och förslag till sådan ändring av gällande lag att blodprov vid fastställande av faderskap finge en preciserad, berättigad och tillfredsställande ställning i rättsskipningens tjänst.

Över motionen avgavs utlåtande av medicinalstyrelsen, som tillika överlämnade särskilda yttranden i ärendet av medlemmarna av vetenskapliga rådet professorerna Gunnar Hedrén och Einar Sjövall samt förenämnde professorn Wolff.

Professorn *Hedrén* framhöll, hurusom faderskapsfastställande i rättsliga tvistemål ej blott gagnade enskilda intressen utan jämväl vore ett samhälligt intresse av den betydelse, att möjlighet att tvångsälägga parterna att under-

¹ N. J. A. 1930: 218.

kasta sig blodgruppsbestämning måste anses önskvärd, varför en utredning av dithörande frågor syntes böra vinna tillstyrkan. Till stöd för sin mening anförde Hedrén:

Genom blodgruppsbestämning kunde faderskap aldrig fastställas men väl faderskap uteslutats. Blodgruppsbestämningens negativa karaktär i bevishänseende inskränkte sålunda visserligen kvantitativt dess praktiska betydelse men ej dess bevisvärde. Blodgruppsbestämning vid tvistemål rörande faderskap vore därför att anse såsom ett synnerligen betydelsefullt framsteg på ett rättsområde, där man dittills måst i bevishänseende åtnöja sig med uteslutande möjligheter. Så länge emellertid en blodgruppsbestämning vid ifrågavarande rättsfall vore beroende av parternas goda vilja, kunde dock densamma icke komma till användning i önskvärd utsträckning.

Professorn *Sjövall* fann det med hänsyn till de resultat som uppnåtts på ifrågavarande område utan tvivel vara befogat framhålla, att blodgruppsbestämningen kunde bidra att öka trygghetskänslan vid domstolsförhandlingarna i faderskapsmål, samt uttalade som sin uppfattning, att det med den vikt blodgruppsbestämningen dåmera ägde syntas vara ett tydligt samhällsintresse, att denna bestämning genom erforderliga åtgärder från statsmakternas sida erhöles en preciserad och tillbörlig ställning i rättskipningens tjänst. I utlåtandet anfördes bland annat följande:

Beträffande blodgruppsbestämningens vetenskapliga värde kunde närmast framhållas, att sedan forskningen i större omfattning gripit sig an med detta problem, densamma snabbt fört fram till vissa fullt säkra resultat. Speciellt kunde betonas, att det aldrig kunnat bevisas att sjukdom, röntgenbestralning, behandling med olika medikament eller elektricitet eller annan yttre eller inre påverkan förmått ändra blodgruppstypen hos en person; tidigare uppgifter därom kunde utan undantag anses bero på otillfredsställande tekniskt utförande av bestämningen. Givetvis vore tillbörlig vetenskaplig och teknisk förtrogenhet med dessa undersökningar en grundläggande fordran på den som utförde dem. En därav föranledd, i olika länder iakttagbar strävan att centralisera undersökningarna hade i Sverige kommit till uttryck i en medicinalstyrelsens cirkulärskrivelse till domhavandena m. fl. den 12 juni 1929. Med sådan organisation kunde inom angivna gränser vetenskapligt pålitliga och för faderskapsbevisning fullt säkra bestämningar erhållas. Den stora betydelsen därav förringades icke därigenom att vissa spörsmål på ifrågavarande område ännu icke kunde med full bestämdhet sägas hava nått sin vetenskapliga lösning. Pågående forskningar bure närmast karaktären av en fortsatt utbyggnad av kännedomen om och tolkningen av denna märkliga, individuella egenart, med möjlighet att framdeles kunna lägga nya, praktiskt användbara bestämningar till de redan säkerställda.

Det som därvid redan uppnåtts kunde emellertid utan tvekan betraktas som tillräcklig grund för önskan att i så stor utsträckning som möjligt införa dessa bestämningar för faderskapsbevisning i rättstvister. Omfattande sammanställningar av blodgruppsbestämningar i paternitetsärenden belyste betydelsen in foro av dessa undersökningar; möjligheten att på denna väg utesluta faderskap hade i medeltal visat sig vara för handen i nära 8 %. Givetvis växlade denna siffra i olika undersökningsserier, bland annat beroende på den olika graden av mödrarnas sanningsenlighet vid utpekande av barnafader.

De bestämningar som dittills företagits hade tillkommit genom frivilligt medgivande från parterna. Hur ofta en vägran förekommit torde undandraga sig säkert omdöme. Att sådant inträffat vore däremot väl känt; såväl ovillig-

het i sak som motvilja eller oförmåga att bestrida de med undersökningen förenade kostnaderna hade därvid spelat in. Därmed aktualiserade sig den i motionen framhållna önskan om laglig rätt för part att få begärd bestämning utförd. Därom kunde ytterligare följande anföras. Den för undersökningen erforderliga blodmängden erhöles, när det lilla ingreppet utfördes av läkare, utan olägenhet för personen i fråga. Naturligen syntes detta ingrepp vara att jämföra med likartade helt ofarliga, diagnostiska ingrepp på sjuka. I sådant fall skedde ingreppet i sjukvårdens tjänst, här i rättssäkerhetens. I båda fallen företoges ingreppet med den klara indikationen att det behövdes för utförandet av vetenskapligt tillräckligt provade och praktiskt värdefulla undersökningar. Nyttan för den enskilde patienten i det ena fallet, samhällsnyttan i det andra bildade den tillbörliga motiveringen för ingreppet.

Professorn *Wolff* hänvisade till en början till av honom tidigare gjorda uttalanden i ämnet, bland annat en uppsats i Svensk Juristtidning 1929, häfte 4, samt tillade, att såväl de vetenskapliga forskningsresultat, vilka sedan dess vunnits, som ock de praktiska erfarenheter, som samlats, varit ägnade att ytterligare styrka uppfattningen om dessa undersökningar såsom det värdefullaste objektiva bevismedel som funnes att tillgå i faderskapsfrågor.

I sitt yttrande påpekade *Wolff* vidare, hurusom pågående forskning torde komma att väsentligt öka möjligheterna att genom blodgruppsundersökning åstadkomma utslutningsbevisning.¹ Härom anfördes i huvudsak:

En olägenhet med blodgruppsundersökningarna vore som bekant, att de även vid falskeligen uppgivet faderskap endast i ett relativt fåtal fall möjliggjorde en utslutningsbevisning. Det förtjänade därför att påpekas, att genom nobelpristagaren *Landsteiners* upptäckt av vissa nya faktorer och påvisandet av dessas ärftlighet efter bestämda lagar utslutningsmöjligheterna i dessa fall torde komma att ökas ungefär till det dubbla. Undersökningarna av dessa faktorer vore visserligen ganska komplicerade och ärftlighetsgången ännu icke till fullo utredd, varför man icke redan nu kunde rättsmedicinskt tillämpa de nya rönen, men det vore dock endast en tidsfråga, när så kunde bli fallet.

Beträffande den rättsliga ställningen av blodgruppsundersökningen i faderskapsbevisningens tjänst uttalade *Wolff* följande:

Det torde icke vara önskvärt att på något vis binda domstolarnas fria prövningsrätt beträffande resultatet av dylika undersökningar, lika litet som i fråga om andra undersökningar eller utlåtanden av sakkunniga. Däremot kunde det vara ett praktiskt önskemål att icke ena parten genom vägran att underkasta sig blodundersökning förhindrade den objektiva utredningen i målet. Man kunde därför tänka sig en lagbestämmelse om skyldighet för part i faderskapsmål att underkasta sig blodundersökning antingen på motpartens begäran eller eventuellt endast efter beslut av domstolen. Skulle en dylik bestämmelse icke anses genomförbar, borde åtminstone stadgas, att edgång icke kunde anföras åt part som vägrat att underkasta sig blodundersökning. Ett ståndpunkttagande till spörsmålet om särskilda lagbestämmelser i berörda hänseende tillkomme dock närmast den juridiska sakkunskapen.

Av nu anförda skäl fann *Wolff* den i motionen begärda utredningen livligt kunna förordas.

¹ Anmärkas må i detta sammanhang, att *Wolff* i nämnda uppsats förklarar möjligheterna för en falskeligen uppgiven barnafader att genom blodprov fritaga sig från faderskapet f. n. högst uppgå till 15 %.

Under hänvisning till dessa yttranden förklarade sig *medicinalstyrelsen* för sin del tillstyrka den i motionen föreslagna hemställan om anordnandet av sakkunnig utredning i angivet syfte.

Första lagutskottet framhöll i anledning av motionen (utlåtande nr 20), huru som blodundersökningsmetoden dåmera blivit så vetenskapligt utredd att dess resultat i många fall måste anses fullt säkra, i vilka fall, såsom framginge av högsta domstolens utslag den 26 mars 1930, hinder icke funnes för domstolarna att låta blodundersökningens resultat bli va avgörande. Emellertid funne utskottet den nuvarande ordningen, enligt vilken i mål om faderskap till barn utom äktenskap kvinnan genom vägran att underkasta sig eller barnet blodundersökning kunde betaga mannen möjligheten att åstadkomma bevisning till sin förmån, icke vara tillfredsställande. En utredning borde därför ske, huruvida icke domstolen borde äga att stadga påföljd för part som vägrade medverka till dylik undersökning, i samband varmed även frågan om kostnaden för blodundersökningen borde tagas under övervägande. Till utveckling av dessa synpunkter anförde utskottet:

Företagandet av blodundersökning vore enligt gällande rätt beroende på parternas goda vilja. Då blodundersökning aldrig kunde leda till det positiva resultatet, att den av kvinnan utpekade mannen *vore* fader till barnet, utan endast — i vissa fall — därtill att denne man *icke vore* fader till barnet, hade kvinnan i mål om faderskap till barn utom äktenskap icke något direkt intresse av att blodundersökning verkställdes. Det kunde därför i sådana mål inträffa att kvinnan vägrade att underkasta sig och barnet blodundersökning. Hade mannen bestritt samlag under konceptionstiden och uppstode på grund därav fråga om edgång i målet, kunde visserligen kvinnan genom en sådan vägran riskera att domstolens tilltro till henne minskades och att mannen fördenskull anförtröddes eden. För någon annan påföljd torde hon emellertid icke genom sin vägran utsätta sig. Och hade kvinnan anförtrötts ed och avlagt denna, eller hade det av mannen medgivits eller eljest blivit utrett att samlag ägt rum under konceptionstiden, syntes kvinnan med avseende å målets utgång icke hava något att riskera genom en vägran att underkasta sig och barnet blodundersökning. Mannen måste i sådant fall i regel förklaras såsom fader, under det att han, därest kvinnan medgäve blodundersökning, hade en möjlighet att därigenom bevisa att han icke vore fader. En dylik ordning kunde, såsom ock i de till utskottet inkomna utlåtandena framhållits, icke anses tillfredsställande. Enligt utskottets mening borde därför undersökas om icke möjlighet borde beredas domstolarna att stadga någon påföljd för part, som vägrade att medverka till blodundersökning. På sättet för lösningen av denna fråga ansåge sig utskottet icke böra ingå, utan torde detta få ankomma på en närmare utredning. Vid en sådan utredning borde tydligen även frågan om kostnaden för blodundersökningen tagas under övervägande. Då det måste betecknas såsom ett viktigt samhällsintresse att i förevarande slag av mål utredningen bleve så fullständig som möjligt, borde enligt utskottets mening i görligaste mån tillses att kostnaden för en blodundersökning icke lade hinder i vägen för dess företagande.

Utskottet tillade, att av en blivande utredning jämväl torde få bero huruvida de lagstiftningsåtgärder i angivet syfte, som beträffande mål om barn utom äktenskap kunde finnas lämpliga, borde få avseende jämväl å de jämfö-

relsevis sällsynta mål, vilka vore att bedöma jämlikt lagen om äktenskaplig börd.

På grund av vad sålunda anförts hemställde utskottet, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjlighet för domstol att stadga påföljd för parts vägran av blodundersökning i mål om faderskap samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Utskottets hemställan bifölls av kamrarna, i anledning varav den av mig nu anmälda riksdagsskrivelsen avläts.

Främmande rättssystem. Med avseende å främmande rättssystems ställning till frågan om blodundersökning såsom bevismedel i mål angående faderskap har utredning införskaffats från följande länder, nämligen Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Italien, Nederländerna, Norge, Polen, Schweiz, Spanien, Storbritannien och Irland, Tjeckoslovakien, Tyskland, Ungern och Österrike ävensom vissa av Amerikas förenta stater.

Såvitt av de erhållna upplysningarna framgår, finnes i intet av nämnda länder någon särskild lagstiftning på ifrågavarande område. Framhållas må i detta sammanhang, att i följd av den principiella ståndpunkt lagstiftningen i Belgien, Frankrike och Italien intager i fråga om faderskapstalan — sådan talan må där föras allenast under vissa i respektive lagar uppräknade förutsättningar — blodundersökning såsom bevismedel icke kunnat komma till användning i dessa tre länder.

Någon stadgad rättspraxis synes föreligga endast i ett fåtal länder. I *Danmark* har Högesteret godtagit blodgruppsbestämning såsom uteslutningsbevis, oansett att den påstodde fadern erkänt sig hava haft samlag med barnets moder under konceptionstiden, och föreskrifter om utförandet av blodundersökningar för rättsligt bruk hava meddelats i administrativ ordning. Beträffande *Polen* uppgives, att högsta domstolen där på senaste tid i ett faderskapsmål förklarar, att blodprov som giver 'negativt' resultat skall anses utslagsgivande, varemot provet vid 'positiv' utgång av analysen blott föranleder presumtion för att faderskap föreligger. Såväl i *Österrike* som i *Tjeckoslovakien* har vederbörande högsta domstol principiellt godkänt blodprov såsom ett bevismedel, ägnat att bryta presumtion om faderskap till barn utom äktenskap. I sistnämnda land anses rätten under vissa förutsättningar äga att ex officio föranstalta om blodundersökning. Vad angår *Tyskland* synes blodundersökningsmetoden numera där vara allmänt erkänd av domstolarna såsom ett tjänligt medel att fastställa omöjligheten av ett barns härstamning från en viss man.

Jämväl i *Norge* hava domstolarna i några fall ex officio låtit företaga blodundersökning i faderskapsmål. Någon fast praxis i fråga om blodprovens bevisvärde synes emellertid icke hava utbildat sig därstädes. I *Schweiz* — enligt vilket lands lagstiftning faderskapspresumtion på grund av samlag under konceptionstiden bortfaller så snart fakta påvisats, vilka 'rättfärdiga starka tvivel om svarandens faderskap' — har Bundesgericht uttalat sig för upptagande av blodundersökning som medel att fastställa ett dylikt faktum men samtidigt förklarar sig icke tillmäta undersökningens resultat avgörande betydelse; de kantonala domstolarna uppgivas ock i åtskilliga fall hava ställt sig avvisande mot metoden. Ej heller i *Ungern* torde rättspraxis ännu hava stadgat sig.

I *Finland* och *Nederländerna* liksom i *Storbritannien* och *Irland* synes ifrågavarande bevismetod hittills hava fått endast ringa användning, och i *Spanien* har, såvitt kunnat utrönas, något bruk av densamma icke förekommit vid domstol, ehuru lagstiftningen icke torde lägga principiella hinder i vägen härför. Vad beträffar *Amerikas förenta stater* hava uppgifter erhållits från *Kalifornien*, *Illinois*, *Minnesota* och *New York*; praxis på området torde saknas i dessa stater med undantag av den förstnämnda, där emellertid något större bevisvärde ej heller synes tillmätas blodproven.

Vad härefter angår frågan huruvida möjlighet förefinnes för vederbörande domstol att stadga påföljd, för den händelse någon av de personer vilkas medverkan erfordras för anställande av blodundersökning vägrar härtill, har icke i något av de utav utredningen omfattade främmande länderna, såvitt av de erhållna uppgifterna framgår, en dylik vägran ansetts kunna medföra verkan i processuellt avseende. Ej heller synes — på ett undantag när — dessa länders rättspraxis medgiva användande av tvångsmedel för genomförande av blodundersökning i faderskapsmål. På några håll har denna avvisande uppfattning kommit till uttryck i prejudicerande avgöranden. Sålunda har i *Danmark* Højesteret i en dom rörande underhåll åt barn utom äktenskap fastslagit, att det på grund av vägran från moderns sida att underkasta sig och barnet blodundersökning icke må anses som om den därigenom hindrade undersökningen lämnat bevis mot den utpekade mannens faderskap. Att tvång icke må utövas mot den vägrande har uttalats av högsta domstolarna i *Polen*, *Tjeckoslovakien* och *Tyskland*.

En i visst avseende avvikande ställning intager rättspraxis i *Österrike*. Då detta lands grundlag tillförsäkrar medborgaren personlig frihet, varunder inbegripes kroppslig integritet, är från författningens ståndpunkt ett fysiskt ingrepp utan vederbörande individs samtycke olagligt. Också har landets högsta domstol principiellt som sin uppfattning uttalat, att ett utövande av tvång mot den person som är objekt för blodprovet saknar stöd i lag, även om det blott rör sig om ett obetydligt ingrepp. Samtidigt har domstolen framhållit att frågan om de påföljder, en eventuell vägran kunde hava för den fortsatta rättegången, komme under bedömande först i händelse av en dylik vägran. Emellertid hava, då fråga varit om tagande av blodprov å minderåriga personer, de österrikiska underdomstolarna utan avseende å den av högsta domstolen sålunda uttalade grundsatsen låtit underkasta barnet ifrågavarande ingrepp, såvida förmynderskapsdomstolen därtill givit sitt samtycke, och dylikt samtycke har i regel lämnats, därest från läkares sida inga betänkligheter yppats mot åtgärden. Trots att högsta domstolen, enligt vad förut framhållits, principiellt förkastar varje tvångsmedel, har densamma, tydligen av lämplighetskäl, i ett fall godkänt det av underdomstolarna sålunda tillämpade förfarandet.

Vad beträffar frågan om vem som har att bära kostnaden för blodundersökningen, synas härutinnan inom respektive länder tillämpas samma regler som gälla beträffande rättegångskostnad i allmänhet, d. v. s. att den regelmässigt i sista hand drabbar den tappande parten. Anmärkas må, att i *Norge* ifrågavarande kostnad enligt uppgift bestrides av allmänna medel, därest rätten finner undersökningen nödvändig för utredningen i målet.

Av den förut lämnade redogörelsen för den svenska lagstiftningens innehåll i fråga om förfarandet i mål angående faderskap framgår, att en vägran att medverka till anställande av blodundersökning icke medför någon påföljd med avseende å parternas ställning i rättegången. Ej heller finnes nå-

gon bestämmelse på vilken kan grundas rätt för domstolen att framtvinga en dylik medverkan. Det i såväl lagen om äktenskaplig börd som lagen om barn utom äktenskap upptagna stadgandet, att rätten skall sörja för fullständig utredning och äger att för sådant ändamål införskaffa erforderlig bevisning, läser icke kunna givas en så vidsträckt tolkning, att domstolen med stöd därav skulle hava befogenhet att mot någons vilja förordna om blodundersökning och t. ex. vid vite ålägga honom att underkasta sig eller en under hans vårdnad stående person tagandet av blodprov. I enlighet med denna uppfattning har Svea hovrätt år 1930 i ett mål angående faderskap och underhåll till barn utom äktenskap, sedan underrätten i sitt utslag förklarar sig icke kunna enligt den uppgivne barnafaderns yrkande vid vite ålägga modern att med barnet inställa sig hos läkare för tagande av blodprov samt därefter bifallit kärömålet, på mannens besvär fastställt detta utslag.¹ Väl har uppgift erhållits om underrättsbeslut, enligt vilka parterna i dylik rättegång ålagts att inom viss tid låta taga blodprov å sig, respektive å sig och barnet, men i dessa fall har parternas samtycke till undersökningens anställande förelegat.

Då blodundersökning aldrig leder till ett positivt bevis för faderskap men väl kan giva vid handen att den uppgivne mannen icke är fader till barnet, kan, när fråga är om barn utom äktenskap, en vägran att medverka till undersökningen ej gärna tänkas förekomma från mannens sida. För denne bör det under alla förhållanden vara önskvärt, att den möjlighet till uteslutningsbevisning, som blodundersökningen erbjuder, tillvaratages. Beträffande modern eller annan person, som i rättegången har att bevaka barnets rätt, ställer sig saken annorlunda. Något avsevärt stöd för denna parts talan kan ej vinnas genom undersökningen, utan parten riskerar tvärtom — förutsatt att en annan man än svaranden i målet i verkligheten är fader till barnet — att på grund av blodundersökningen förlora rättegången. Vad sålunda anförts rörande mål om barn utom äktenskap gäller jämväl beträffande sådana mål enligt lagen om äktenskaplig börd, som anhängiggjorts av den äkta mannen. I de mål enligt sistnämnda lag åter, där barnet eller dess representant är kärande, är en vägran från den presumtive faderns — den äkta mannens — sida tänkbar, därest denne har något intresse av att varda bibehållen vid sin ställning som barnets legale fader.

Bevisning genom blodgruppsbestämning förutsätter på vetenskapens nuvarande ståndpunkt i regel medverkan av samtliga de tre ifrågavarande personerna, barnet, modern och den man vars faderskap är omtvistat. Ej minst med hänsyn till det intresse det allmänna har i att barnets börd fastställas i överensstämmelse med det verkliga förhållandet är uppenbarligen den nuvarande ordningen, enligt vilken medverkan till blodundersökning kan godtyckligt vägras, icke tillfredsställande. Särskilt starkt torde olägenheterna härav framträda, då fråga är om fastställande av faderskap till utomäktenskapliga barn. För att dylik faderskapstalan ej skolat praktiskt taget omöjliggöras, har lagstiftningen, såsom förut nämnts, nödgats tillgripa en presumtion och för dennas brytande fordrat en motbevisning, som med de medel vilka tidigare

¹ Se N. J. A. 1931: 311.

stått till buds kunnat presteras endast i sällsynta undantagsfall. Redan i förarbetena till gällande lag har framhållits hurusom den möjlighet, kvinnan med gällande lagstiftning har att bland flera konkumbenter välja den som underhållsskyldigheten skall drabba, kan av henne missbrukas, och det torde vara en ganska allmänt utbredd åsikt att sådant missbruk ej sällan förekommer. Då nu genom vetenskapens framsteg vunnits ett fullt tillförlitligt bevismedel, som bereder en med orätt såsom fader utpekad man en, låt vara begränsad, möjlighet att fritaga sig från det honom påbördade faderskapet, synes det därför angeläget att någon åtgärd vidtages i syfte att motverka, att detta bevismedels användning utan giltiga skäl förhindras. Den omständigheten att ännu så länge blodgruppsbestämningen endast i relativt få fall verkligen leder till bindande bevisning — utsikterna för en med orätt utpekad barnafader att fria sig genom blodprov synas för närvarande motsvara ungefär 1 på 6 — torde icke i och för sig vara ägnad att väcka betänkligheter mot en dylik åtgärd, helst det enligt sakkunnigas uppgifter endast synes vara en tidsfråga innan en avsevärd utsträckning, kvantitativt sett, av metodens praktiska betydelse är att förvänta.

Mot en lagstiftning i nu angiven riktning kunde invändas, att tagandet av den för blodgruppsbestämning erforderliga blodmängden innebär ett kroppsligt ingrepp, som den enskilde icke bör tvingas att underkasta sig. Den avvisande ståndpunkt, man flestades i utlandet intagit gent emot tanken att tillämpa tvångsmedel på ifrågavarande område, synes ock i allmänhet vara motiverad därav att utövandet av sådant tvång ansetts strida mot grundsatsen om medborgarens kroppsliga okränkbarhet. Denna grundsats kan emellertid icke strängt upprätthållas. Vår lagstiftning erbjuder redan fall då densamma åsidosatts till förmån för samhällsintresset. Såsom exempel härpå må anföras bestämmelserna om skyddskoppypning och om åtgärder mot utbredning av könssjukdomar. Det operativa ingrepp, tagandet av blodprov förutsätter, är enligt sakkunnigas samstämmiga uppgifter synnerligen obetydligt samt, om det utföres av kompetent person, ofarligt och förenat med ringa obehag. Med hänsyn till det starka intresse det allmänna har i att en så fullständig utredning som möjligt erhålles angående faderskapet, synas därför de nyss berörda betänkligheterna böra vika.

Det nu anförda torde, såsom förut antytts, i första hand äga giltighet i fråga om fastställande av faderskap till barn utom äktenskap. Vad åter angår de mål däri talan föres enligt lagen om äktenskaplig börd, har visserligen även beträffande dem officialprincipen vunnit tillämpning i det att bestämmelser meddelats avseende att utesluta parternas dispositionsrätt i fråga om utredningen. Principen har emellertid här ej lika strängt genomförts. Sålunda saknas i lagen om äktenskaplig börd motsvarighet till det i lagen om barn utom äktenskap upptagna stadgandet om befogenhet för domstolen att tvinga part till personlig inställelse. Överhuvud kan ifrågasättas, huruvida beträffande nu förevarande slag av mål kärandens talan, vilken städse går ut på att ett i äktenskap fött barn skall förklaras icke hava äktenskaplig börd, representerar ett allmänt intresse av sådan styrka, att en vid äventyr

i en eller annan form stadgad skyldighet för part eller annan — jag erinrar om att barnets moder icke kan vara part i målet — att underkasta sig blodundersökning därav kan motiveras. Med hänsyn härtill finner jag försiktigheten bjuda att vid införandet av det nya institutet ej göra det tillämpligt jämväl beträffande mål om äktenskaplig börd. Härvidlag må ock framhållas, att dessa mål i praktiken icke äga tillnärmelsevis samma betydelse som målen angående fastställande av faderskap till barn utom äktenskap.

Därest med hänsyn till vad förut anförts en lagstiftning i angiven riktning får anses vara av behovet påkallad såvitt angår mål rörande faderskap till utomäktenskapliga barn, uppställer sig frågan, vilken påföljd en eventuell vägran av blodundersökning lämpligen bör medföra i rättegången. Närmast till hands låge måhända att en dylik vägran föranledde upphävande av i lag stadgad presumtion om faderskap. En sådan lösning torde emellertid knappast kunna godtagas. Genom de rättsregler som gälla i fråga om fastställande av faderskap till barn utom äktenskap har man i första hand velat tillgodose barnets rätt, ej moderns. Modern äger ej heller disponera över processen, utan rättsordningen har sörjt för att en särskild, med självständig talerätt utrustad funktionär, barnavårdsmannen, skall finnas för att å det allmännas vägnar tillse att barnet erhåller vad rätteligen tillkommer det. Modern behöver ej ens vara part i målet och kan rentav i vissa fall önska medverka till ogillande av en faderskapstalan, anhängiggjord av barnavårdsmannen. Vid dessa förhållanden synes det föga överensstämmande med lagens anda att låta en vägran från moderns sida att underkasta sig eller barnet blodundersökning föranleda till att käromålet ogillas. Även den omständigheten att endast i relativt få fall blodundersökningens resultat kan bli avgörande för rättegången torde tala mot att låta kvinnans vägran hava en sådan påföljd.

Ej heller kan jag förorda en föreskrift av innehåll, att om domstolen funnit blodundersökning böra förekomma, målet ej finge avgöras förrän dylik undersökning ägt rum. Härigenom skulle visserligen modern kunna påverkas till att gå med på undersökningen. Emellertid möta mot en dylik anordning samma betänkligheter som nyss nämnts, eller i främsta rummet att den skulle bereda möjlighet för part eller t. o. m. en person, som icke är part, att disponera över processen. Härtill kommer, att en bestämmelse av antytt innehåll uppenbarligen icke kunde göras tillämplig på sådana mål, i vilka mannen anhängiggjort klander av ett i föreskriven form avgivet och vitsordat erkännande av faderskap till ett utomäktenskapligt barn.

I ett av de till första lagutskottet överlämnade utlåtandena har föreslagits, att därest en bestämmelse om skyldighet för part i faderskapsmål att underkasta sig blodundersökning icke anses genomförbar, det åtminstone borde stadgas, att edgång icke kunde anförtros part som vägrat undergå sådan undersökning. Med anledning härav må erinras, att redan nu en dylik vägran från moderns sida i många fall torde av domstolarna betraktas som ett indicium mot hennes trovärdighet och följaktligen medverka till att eden ej anförtros henne. Även om det måste anses önskvärt att vid meddelandet av edgångsföreläggande tillbörlig hänsyn städse toges jämväl till nu berörda för-

hållande, lärer det dock ej vara lämpligt att genom ett uttryckligt lagbud binda domstolarna härutinnan.

En lösning av ifrågakommande spörsmål synes vara, att beträffande mål om faderskap till barn utom äktenskap stadgas rätt för domstolen att, om modern vägrar medverka till blodundersökning, vid vite förelägga henne att med intyg av läkare visa, att för undersökningen erforderliga blodprov tagits å henne ävensom, där vägran avser barnet, å detta. Har annan än modern eller den uppgivne fadern vårdnaden om barnet bör, såvitt fråga är om undersökning av blodprov från detta, vad nu sagts om modern i stället gälla den under vars vårdnad barnet står. Att meddela särskild bestämmelse för de sällsynta fall, då barnet nått den ålder att det ej står under någons vårdnad, synes ej vara av nöden. En sträng tillämpning av officialprincipen skulle måhända leda till att berörda tvångsförfarande borde tillämpas, så snart ej mannens faderskap på annat sätt visades vara uteslutet. En dylik anordning torde emellertid förutsätta, att de med undersökningen förenade kostnaderna finge utgå av allmänna medel. Att åsamka statsverket denna utgift lärer knappast kunna ifrågakomma. Om däremot domstolens rätt att giva föreläggande inskränkes till de fall då undersökning begärts av mannen — en begränsning som icke torde vara ägnad att väcka betänkligheter, helst det, enligt vad jag inhämtat, praktiskt taget aldrig inträffar att initiativ till dylik undersökning tages av modern — synes det kunna påfordras, att mannen i första hand svarar för kostnaderna med skyldighet för honom att, där sådant yrkas, förskjuta ersättningen till läkare för tagande av blodprov å modern och barnet. Ådagalägges genom undersökningen att mannen ej kan vara barnets fader, äger han naturligen rätt till ersättning av motparten för sina ifrågakommande utgifter såsom för annan rättegångskostnad.

Emellertid torde, oavsett kostnadsfrågan, av mannen framställd begäran om vitesföreläggande icke böra obetingat äga vitsord. Om i ett faderskapsmål av den vanligen förekommande typen, där alltså den uppgivne fadern är svarande, käromålet redan på för handen varande skäl — bristande utredning om samlag, av svaranden förebragt bevisning om impotens eller dylikt — skall ogillas utan edgång, innebure uppenbarligen blodundersökning en onödig omgång. Detsamma gäller, då mannen efter stämning klandrat ett av honom givet erkännande av faderskap och av annan utredning framgår att han ej är barnets fader. I dessa fall bör föreläggande ej ifrågakomma. Men även eljest torde det ankomma på domstolen att pröva den äskade åtgärdens lämplighet. Sålunda bör med hänsyn därtill, att hos barn som äro under fyra månader vissa blodegenskaper ännu äro svagt utvecklade, som regel iakttagas, att blodundersökning ej företages förrän barnet nått nämnda ålder. Förebringas eljest särskilda skäl för vägran av undersökning, såsom att tagandet av blodprov i visst fall skulle medföra fara för vederbörandes hälsa, bör tydligen detta beaktas av domstolen.

Vad beträffar själva undersökningsförfarandet må anmärkas, att medicinalstyrelsen i cirkulär den 11 januari 1928 till samtliga läkare i riket meddelat anvisningar angående tagande, insändande och undersökning av

blodprov för faderskapsbevisning. Häri har bland annat föreskrivits, att de tagna proven m. m. skola av läkaren insändas till den specialist som skall göra blodundersökningen. Vidare har medicinalstyrelsen i cirkulärskrivelse den 15 juni 1932 till läkarna samt till domhavandena i rikets samtliga domsagor och borgmästarna i städer med egen jurisdiktion tillkännagivit, att blodundersökningar för nu ifrågavarande ändamål böra utföras å statens rättskemiska laboratorium i Stockholm eller kunna, om så anses lämpligt, verkställas å bakteriologiska avdelningen av patologiska institutionen vid universitetet i Lund. Styrelsen har tillika förklarar sig vid handläggning av frågor om faderskapsbevisning ej taga hänsyn till blodundersökning, som verkställts av annan institution än nu nämnts eller av enskild vetenskapsidkare.

Insändandet av de tagna blodproven till den sakkunnige, som skall utföra undersökningen och däröver meddela utlåtande, lärer alltjämt böra ombesörjas av vederbörande läkare. Erforderliga föreskrifter rörande provtagning och provens insändande torde lämpligen meddelas av Konungen eller den myndighet Konungen därtill förordnar. Av praktiska skäl synes därvid böra stadgas, att blodprov, som tagits på grund av domstols förordnande, alltid skola insändas till statens rättskemiska laboratorium för undersöknings verkställande.

Såsom första lagutskottet framhållit, bör i detta sammanhang uppmärksamhet jämväl ägnas frågan om en begränsning av kostnaderna för undersökningsförfarandet. Dessa kostnader utgöras av dels arvode till den läkare som verkställer provtagningen, dels ersättning för själva blodgruppsbestämningen jämte utlåtandet däröver. Det synes böra tagas under övervägande att fastställa ett maximum för den ersättning, i statens eller kommuns tjänst anställd läkare äger betinga sig för tagande av blodprov jämte honom i samband därmed åliggande bestyr. Kostnaden för blodgruppsbestämning å statens rättskemiska laboratorium jämte utlåtande utgör enligt medicinalstyrelsens föreskrift för närvarande i allmänhet 25 kronor förutom stämpel. Bestämmandet av denna ersättning, vilken helt tages i anspråk för laboratoriets verksamhet, synes jämväl i fortsättningen kunna överlåtas åt medicinalstyrelsen.

Har fri rättegång beviljats mannen, torde av allmänna medel böra gäldas ersättning till tjänsteläkare för tagande av blodprov å mannen själv samt å modern och barnet, varjämte han bör vara fri från stämpel å utlåtande som avgives i anledning av blodundersökningen. Likaledes synes i fall, som nu avses, den undersökning som verkställs å statens rättskemiska laboratorium böra ske kostnadsfritt; föreskrift härom torde — i motsats till de förut föreslagna bestämmelserna vilka förutsätta ändring i lagen om fri rättegång — meddelas i administrativ ordning. Med hänsyn till önskvärdheten av att även efter den nya lagstiftningens genomförande frågan om blodundersöknings företagande i största möjliga utsträckning löses genom frivillig överenskommelse, böra de nämnda förmånerna få tillgodonjutas oavsett huruvida undersökningen sker i anledning av domstols beslut eller ej.

Där ersättning till läkare enligt vad nyss sagts skall utgå av allmänna medel, kan tydligen befrielse medgivas mannen från honom eljest åliggande skyldighet att förskjuta kostnad för tagande av blodprov å modern och barnet.

I enlighet med de av mig nu angivna grunder har jag låtit inom justitiedepartementet utarbета förslag till

- 1) *lag angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap; samt*
- 2) *lag angående ändrad lydelse av 2 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.*

Över dessa förslag jämte en likaledes inom justitiedepartementet upprättad promemoria — innefattande en framställning av svensk och utländsk lagstiftning och rättspraxis, nyare vetenskaplig forskning samt tidigare förslag i förevarande ämne av samma innehåll som den, jag i det föregående lämnat, ävensom en redogörelse för enahanda synpunkter i övrigt, åt vilka jag nu givit uttryck — har medicinalstyrelsen avgivit infortrat utlåtande, däri styrelsen förklarar sig icke hava något att erinra mot de framställda förslagen.

Jag tillåter mig slutligen framhålla, att den av mig nu förordade lagstiftningen icke torde föranleda krav på nya eller ökade anslag från det allmänna. Visserligen kan någon ytterligare belastning av anslaget till kostnader, som enligt lagen om fri rättegång skola gäldas av allmänna medel, vara att förvänta, därest, såsom jag ifrågasatt, ersättningen till läkare för tagande av blodprov i vissa fall skall gäldas av dylika medel, men denna utgiftsökning torde, enligt verkställda beräkningar, stanna vid obetydligt belopp. Ej heller finnes, enligt vad jag inhämtat, anledning till antagande att till följd av de ifrågasatta anordningarna i fråga om blodgruppsbestämning skall uppkomma något behov av anslagshöjning för rättskemiska laboratoriet.»

Föredraganden uppläser härefter berörda lagförslag av den lydelse, bilagor till detta protokoll utvisa, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

H. Stefenson.

Förslag

till

Lag**angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap.**

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Påfordrar i mål om faderskap till barn utom äktenskap den som uppgives vara fader till barnet, att undersökning skall ske för utrönande huruvida det med hänsyn till hans samt moderns och barnets blodgruppsegenskaper får anses utslutet att barnet avlats av honom, och vill ej modern medverka till åstadkommande av dylik undersökning, äge rätten vid vite förelägga henne att med intyg av läkare visa, att å henne samt å barnet, där det står under moderns vårdnad, tagits för ändamålet erforderliga blodprov.

Då annan än modern eller den uppgivne fadern har vårdnaden om barnet, skall, såvitt fråga är om undersökning av blodprov från detta, vad i första stycket stadgas om modern i stället gälla om den under vars vårdnad barnet står.

2 §.

Ej må föreläggande enligt 1 § meddelas, såframt anledning saknas därtill, att den uppgivne fadern haft samlag med barnets moder å tid då det kan hava avlats, eller av utredningen framgår att han ej kan vara fader till barnet.

3 §.

Föreläggande skall, på särskild framställning, göras beroende därav att den uppgivne fadern i god tid till den, vilken föreläggandet gäller, eller ock till barnavårdsmanen erlägger ett belopp motsvarande den gottgörelse, i statens eller kommuns tjänst anställd läkare äger för den avsedda åtgärden betinga sig; dock skall vad nu sagts ej hava tillämpning, där enligt särskilda bestämmelser sådan gottgörelse skall gäldas av allmänna medel.

4 §.

Det åligger läkare, som i anledning av föreläggande varom i denna lag sägs anlitas för tagande av blodprov, att därvid samt i fråga om de tagna provens insändande till sakkunnig för undersökning ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som meddelas av Konungen eller den myndighet Konungen därtill förordnar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1933.

Förslag

till

Lag

**angående ändrad lydelse av 2 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367)
om fri rättegång.**

Härigenom förordnas, att 2 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång, vilka lagrum ändrats genom lagen den 14 juni 1929 (nr 158), skola sålunda ändras, att till 2 § fogas ett tredje stycke av nedan angivet innehåll samt att 10 § första stycket erhåller den nya lydelse som nedan angives:

2 §.

Part, som — — — förskjuten kostnad.

Efter ty — — — i rättegången.

I mål om faderskap till barn utom äktenskap, däri den uppgivne fadern beviljats fri rättegång, skall ock av allmänna medel gäldas ersättning till i statens eller kommuns tjänst anställd läkare för tagande av erforderliga blodprov för undersökning av faderns samt moderns och barnets blodgruppsegenskaper; och vare han fri från stämpel å utlåtande som i anledning av undersökningen avgives.

10 §.

Har part vid underrätt åtnjutit fri rättegång, vare han, då målet fullföljes till hovrätten, berättigad att jämväl med avseende å rättegången därstädes tillgodonjuta de i 2 § första och tredje styckena omförmälda förmåner, såframt ej under tiden partens förmögenhetsförhållanden veterligen så ändrats, att han utan intrång i de medel, som äro nödiga för hans eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet, kan gälda kostnaderna för rättegången i hovrätten. Part äge ock eljest i hovrätten komma i åtnjutande av fri rättegång i den omfattning nu sagts, där han, på sätt i 4 § föreskrives, styrker, att han icke äger tillgång till gäldande av de med rättegången i hovrätten förenade kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna nödiga medel för eget uppehälle och för fullgörande av honom åliggande underhållsskyldighet.

Där hovrätt — — — allmänna medel.

Vad i — — — i hovrätt.

Mot hovrätts — — — ej föras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1933.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 19 januari 1933.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden ALEXANDERSON,
EKLUND,
regeringsrådet ASCHAN,
justitierådet GREFBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 december 1932, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till *lag angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap* samt till *lag angående ändrad lydelse av 2 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Carl Romberg.

Lagrådet lämnade förslagen utan anmärkning.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 januari 1933.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och finansdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, lagrådets den 19 januari 1933 avgivna utlåtande över de den 16 december 1932 till lagrådet remitterade förslagen till *lag angående blodundersökning i mål om barn utom äktenskap* samt *lag angående ändrad lydelse av 2 och 10 §§ lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång*.

Under förmälan att i förslagen, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, vidtagits vissa jämkningar av redaktionell natur hemställer föredraganden, att förslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilagor till detta protokoll utvisa.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.
